

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK V.

ČÍSLO 5.

Plukovník gen. št. JAMET, velitel válečné školy:

Jednotné velení ve válkách koaličních.)*

Úvod.

Studiem nedávných válek — zejména světové války — poznáváme nejen změny a neobyčejný rozvoj bojových prostředků a způsobů, nýbrž i věčně pravdivé zásady vojenského umění, které jsou takřka stále a po věky neproměnné.

Jest tomu tak proto, že tyto zásady spočívají na znalosti zákonů, které řídí lidskou povahu. Nepřestanou tedy nikdy býti správné a pravdivé, dokud válku povedou lidé. Způsoby taktické však závisí na nových prostředcích, kterých věda poskytuje bojovníkům, a protože věda stále pokračuje, vyvíjejí a mění se neustále i způsoby taktické.

Jedna z těchto velkých zásad ovládá však ostatní. Je první podmínkou úspěchu jak při nejvyšším řízení války, tak při vedení bitvy. Je to zásada „šetřiti silami“. Jest jí rozuměti takto: použití nejmenšího množství vojsk na cíle vedlejší, aby se mohlo soustřediti co nejvíce sil na cíl hlavní.

Používaje této zásady, mohl Napoleon skoro patnáct let čeliti koalovaným silám veškeré Evropy armádami početně mnohem slabšími. A Napoleon sám byl poražen teprve tehdy, když se jeho protivníci, konečně pochopivše, že příčina jejich porážek bylo špatné rozdělení jejich sil, stížené rozdrobením jejich úsilí, vzchopili a svými soustředěnými a sblíženými manévry přemohli ho přesilou.

Uskutečnil-li Napoleon, účelně šetře svými silami, s o u l a d e m svých úsilí a svým důmyslem manévry, kterým nikdy nebylo rovných, a dobyl-li zdrcující úspěchů, bylo to hlavně proto, že byl jediným velitelem, nesporným pánem, mozkiem, z kterého vycházelo i pojetí i provedení, a že měl proti sobě jen armády, jejichž zvláštní zájmy, různé metody, r o z b í h a v é p l á n y nebyly ani řízeny, ani sladěny nejvyšším velitelem.

Nejúplnější využití zásady „šetřiti silami“ předpokládá tudíž uskutečnění jednotného velení v rukou jediného velitele.

Důkazu této pravdy chci věnovati toto pojednání.

Podkladem mé studie je válka r. 1914—1918, t. j. největší v á l k a k o a l i č n í, kterou kdy lidstvo poznalo a která je nám také časově nejbližší. Ukáži ve světle skutečností, zběžně načrtnutých, výsledky rozdrobení úsilí v obou táborech, vyložím, které nezbytnosti donutily obě dvě koalice, aby konečně přijaly jednotné velení, jak je uskutečnily v oboru vojenském a hospodářském, a které výhody z toho měly.

Pokusím se pak vybrati z této studie několik pouček, jež by mohly určití způsob našeho chování v příštích koaličních

*) Psáno francouzsky pro „Vojenské Rozhledy“. Přeložili št. gšt. Prachenský a št. gšt. Mareš.

v á l k á c h, do kterých budou musít oba naše státy snad jednoho dne vstoupiti, aby znovu hájily své samostatnosti a své svobody.

Dříve však, než přistoupíme k jádru věci, vraťme se na chvíli do minulého století.

Koaliční války v XIX. století.

Počínaje rokem 1813 počali spojenci, koalovaní proti Francii, konečně poznávat, že je nezbytno, aby soustředili svoje úsilí a uskutecnili jednotné velení.

Za tohoto tažení byli Wittgenstein, Barclay de Tolly a Schwarzenberg postupně určeni k vykonávání nejvyššího velení; byly to osobnosti velmi podřadného významu vojenského, velmi nepatrné vedle osobnosti Napoleonovy; jich velení nebylo ve skutečnosti ničím jiným, než velením jen podle jména. Než zásada byla přesto vyslovena a její cíl vytčen. Koalice se dala ostatně inspirovati skutečnými válečníky Bernadottem, Moreauem, Jominim, třemi přeběhliky. Ti dosáhli, že byl přijat plán, podle kterého měly osamocené armády útočiti jen na podvelitele Napoleonovy, pak na něj samého. Mělo se útočiti všemi spojenými silami.

Po svých nerozhodných vítězstvích u Lützena a Budišina zaujal Napoleon ústřední postavení u Lipska. Spojenci se vrhli na něho soustředěně svými třemi armádami. Po čtyřech dnech ohromné bitvy — dostala název „bitvy národů“ — podlehl Napoleon přesile a také proto, že selhala část jeho vojsk (Sasové).

Žáci konečně využili lekcí mistrových.

Šetření silami a vedlejších operačních dějstích a soustředění úsilí na hlavního protivníka došla jim prvního velkého vítězství.

V r. 1815 nepřijali spojenci zásady jednotného velení. Nicméně armády anglická, pruská, rakouská, austrosardinská měly společný plán, aby armády, jakmile budou hotovy, znovu vtrhly do Francie a soustředěně táhly na Paříž.

Napoleonovi se podařilo za několik neděl znovu zříditi armádu 250.000 mužů v severní Francii.

Jeho úmyslem bylo táhnouti proti oběma nejbližším armádám, armádě anglické a pruské, postupně je porazit a zatlačit je na jejich spojovací tepny.

Jeho neštěstím bylo, že měl bojovati proti dvěma zkušeným generálům: Wellingtonovi a Blücherovi. První nabyl pevných vojenských zkušeností ve válkách španělských. Měl správný a vyvinutý taktický smysl, charakter a chladnou vytrvalost. Blücher se rovněž vycvičil ve válkách proti Napoleonovi. Jeho nadšení, živě ještě nenávisť ke Korsičanovi, nedávalo mu však zapomenouti, jak by bylo pošetilé, kdyby se samotén vydal ranám svého obávaného protivníka.

Blücher vyvázl u Ligny ze sevření Napoleonova. Ustoupil rychle k severu, aby se spojil s Angličany.

Wellington však, po útocích Napoleonových u Waterloo, přijímal bitvu, až když nabyl jistoty, že bude toho dne podporován silami pruskými, které vedl Blücher.

A tak postupný příchod tří pruských sborů na bojiště, počínaje 1. hodinou odpolední, zničil poslední úsilí Napoleonovo a dorazil ho.

Dohoda dvou generálů způsobila tehdy to, co by bylo dalo jednotné velení, protože se Wellington dovedl ve skutečnosti svou silnou

osobitostí uplatnění v radách koalice, obhájití svůj plán tažení a zajištění jeho provedení. Ostatně tažení trvalo jen několik dnů a nebylo kdy, aby vznikly neshody mezi spojenci.

V druhé polovině XIX. století tři války postavily proti sobě koalice velkých mocností.

Jsou to: válka krymská,

válka v Itálii 1859 a

válka roku 1866.

Válka krymská.

Francie a Anglie, k nimž se brzy připojilo Piemontsko, sjednaly spojenectví s Tureckem, aby se postavily proti nárokům Ruska na Cařihrad.

Tato válka je poněkud zajímavá po stránce, již se právě zabýváme, protože spojila dvě velké mocnosti, které po prvé měly bojovat bok po boku, aniž některá z nich svolila z důvodů národní citlivosti výslovně uznati převahu druhé přijetím zásady o jednotném velení.

Francouzská vláda, řekněme to hned na její chválu, chápala hned od počátku výhodu, které skýtalo jednotné řízení, zvláště při vedení operací, které se měly vyvíjeti zároveň na souši a na moři. Jsouc si vědoma výhod, které by vzešly z podřízenosti jednoho velitele druhému, napsala svému vyslanci v Londýně: „Přáním císaře, z pohrutek, jež chápete, by bylo, aby hlavní velení nad anglo-francouzskými vojsky na východě bylo svěřeno jednomu z obou velitelů, ale myslila, že záležitost může býti upravena přímo mezi oběma vůdci, aniž byla v té příčině učiněna předběžná dohoda.“

Návrh velmi nesmělý, vnuknutý ostatně přesným citem pro poměrnou hodnotu armád pozemních a námořních obou zemí, který však nebyl přijat britskou vládou. Tato sice uznala, „že by bylo záhodno, aby ve dnech bitevních bylo velení svěřeno jednomu z obou velitelů, ale myslila, že záležitost může býti upravena přímo mezi oběma vůdci, aniž byla v té příčině učiněna předběžná dohoda“.

Po celé tažení byla tam naprostá rovnost mezi hlavním velitelem francouzským a hlavním velitelem anglickým, kteří byli nuceni ujednávatí společnou dohodou podmínky, za kterých mohlo býti řízeno vedení války.

Ve skutečnosti stalo se to, co se stává vždy, když několik velitelů pracuje bok po boku o společném díle s opravdovou touhou ukončiti dílo úspěšně. Dohoda se dělá podle myšlenek toho, jehož osobnost zvítězila. Dokud velel francouzské armádě maršál Canrobert — muž povahy váhavé a trochu mdlé — byl to lord Raglan, který ho strhl za sebou. Když Canrobert postoupil velení Pélissierovi, uplatnil své plány hlavní velitel francouzský. Ostatně jest třeba uznati, že problém souladu a soustředění úsilí byl obzvláště usnadněn soužitím spojeneckých armád, každodenními styky hlavních velitelů, a řekněme také, upřímným přáním, které měli, aby se dohodli a přivedli věc ke zdárnému konci.

Ať je jakkoliv, poněvadž se válka krymská šťastně skončila pro koalici, vzpomínka na potíže, které se vyskytly za přípravy k tažení a za vedení operací, rychle mizí. Nezdá se, že by vojenské autority z těchto naučení byly příliš získaly.

Tažení v Itálii začalo se o 3 roky později a znova bylo řešiti tytéž problémy, v rámci však snadnějším, jak třeba přiznati. Při této příležitosti dala zase Francie otázku a dokonce s jakousi diplomatickostí.

Válka v Itálii 1859.

Právě, když se maršál Canrobert chystal přejíti přes Alpy s předvojem francouzské armády, psal mu ministr války toto: „První otázka, kterou jest se třeba zabývatí, jest otázka práva na velení v případě sloučení spojeneckých vojsk. Úmyslem Jeho Veličenstva jest, aby tato otázka nedošla absolutního řešení, ačkoliv Jeho Veličenstvo chápe výhody vyplývající z ponechání velení v téže ruce, ale přeje si, abyste pomáhal co nejlojálněji generálům piemontským.“

To zřejmě znamenalo odložití otázku, až by byl císař sám v čele svých armád. Vskutku po několika týdnech napsal císař Napoleon III. králi sardinskému: „Podle toho, co bylo smluvno, doufám, že Vaše Veličenstvo uzná mne laskavě za hlavního velitele; jest to nezbytné pro dobro tažení, kterému chceme sloužiti.“

Ve skutečnosti bylo království sardinské a piemontské velmi malým státem a pokládalo spojení svého mocného souseda za příliš významné, než aby jeho panovníkovi odepřelo titul, ke kterému byl oprávněn ne-li svými vojenskými schopnostmi, tedy alespoň hodnotou svých armád.

Císař Napoleon III. uchopil se tudíž nejvyššího řízení operací a dobyl úspěchů u Magenty a u Solferina, které ukončily tažení za necelé tři měsíce.

Válka roku 1866.

O několik roků později opět zazněl v Evropě válečný ryk. Tentokrát vystoupilo na jeviště Prusko.

Mělo proti sobě koalici, tvořenou Rakouskem a většinou ostatních mocností, zastoupených na sněmu frankfurtském: Saskem, Bavorskem, Hanoverskem, Hessenskem, Viremberskem.

Přes vojenské úmluvy, které vázaly tyto malé země mezi sebou, a které předvíдалy, že nejvyšší velení nad silami bude dáno do rukou rakouských, zůstávaly jejich armády doma; střehouce vlastní území. Prusko využilo ihned tohoto rozdělení sil odpůrců. Pouhými oddíly, které působily obdivuhodnou rychlostí, přemohlo postupně osamocené oddíly spojených panovníků: hanoverská armáda byla poražena v Duryňsku u Langensalzy, bavorská armáda byla rozprášena ve Francích u Kissingen; potom soustředilo všechny své síly na hlavního nepřítele — Rakousko a porazilo je úplně 3. července r. 1866 u Sadové.

Rok 1866 byl předejrou r. 1870.

Francie, která si nedovedla zajistiti spojení, která by ji byla mohla zachrániti, stála osamocena v boji s Pruskem. Tato válka byla jediná v XIX. století, kde se dvě velké mocnosti takřka postavily proti sobě v uzavřeném poli. Nezajímá nás tedy po stránce, kterou se zabýváme.

Válka roku 1912.

Balkánská válka roku 1912 byla by snad mohla nám přinést cenná poučení o podmínkách, které je třeba splniti při vedení války koalici, kdyby byla trvala poněkud déle.

Bulharsko bylo duší koalice. Podepsalo se Srbskem a Řeckem vojenské úmluvy, které, ač nebyly právě nejvýhodnější, připravovaly nicméně úspěch tažení.

Předvíдалo se v nich zejména, že povšechné velení operací připadne v Makedonii Srbsku, v Trácii Bulharsku.

„Těmito úmluvami,“ řekl generál Debeney, „se podařilo zajistiti povšechný rozvoj operací; dovolily i kooperaci divisi srbských a bulharských za obléhání Drinopole; zato daly podnět k zápletky mezi Řeckem a Bulharskem; nicméně se podařilo skončiti tažení dříve, než se vynořila alespoň v naléhavější formě otázka jednotného velení. Spravedlnost však vyžaduje, aby bylo poznamenáno, že Turci byli úplně překvapeni, že jejich armády, špatně připravené k válce a desorganizované politickými třenicemi, nedosáhly žádného značnějšího úspěchu, takže vážné události, jež by byly snad přinutily koalici, aby se zabývala problémem jednotného velení, nikdy nenastaly na žádném z operačních jevišť.

Balkán ještě nevychladl, když se začalo velké drama: Ústřední mocnosti a národy Dohody se střetly jako dvě obrovité koalice.“ *)

Jednotné velení za války roku 1914—1918.

Dne 4. srpna 1914 vypukla válka mezi dvěma skupinami mocností, které budeme v této studii nazývat:

mocnostmi ústředními a mocnostmi dohodovými.

První skupina obsahuje:

Německo a Rakousko-Uhersko.

Počínajíc listopadem 1914 připojilo se k ní Turecko a potom v září 1915 Bulharsko.

V druhé skupině jsou pořadí, jak byly vypovídány války:

Srbsku, Rusku, Francii, Belgii a Anglii.

K této skupině připojila se v květnu 1915 Itálie, v březnu 1916 Portugalsko, v srpnu Rumunsko, v dubnu 1917 Spojené státy.

Jednotné velení u ústředních mocností.

Německo s Rakouskem byly spiaty spojeneckou smlouvou.

Jest však jasně prokázáno, že tyto mocnosti pěstovaly v Evropě již několik let společnou expansivní politiku, útočnější a útočnější, a ta je pak roku 1914 svedla k vyvolání války.

Bylo by se dalo očekávat, že tyto dvě říše, které přece dobře věděly, kam povede jejich politika, promyslí a společně přesně upraví způsob vedení budoucí války.

Avšak nebylo tomu úplně tak. A přece:

„Německo a Rakousko-Uhersko byly ústavně ustrojeny tak, že problém jednotného velení mohl tam býti snadno rozřešen.

V obou těchto císařstvích disponovali panovníci armádou přímo. Osobní dohoda mezi Františkem Josefem I. a Vilémem II. byla by tedy bývala stačila, aby byla upravena součinnost jejich vojsk.

Všechno ovšem mělo vésti ústřední mocnosti k volbě německého generála za vojenského vůdce koalice (spolku). Avšak k uskutečnění této jednoty bylo by bývalo třeba, aby byl císař František Josef svému spojenci dosti nakloněn a dosti si ho vážil, aby mu učinil tento ústupek. Byl by býval rovněž musil chtít dostatečně uplatnit svůj osobní vliv na svoji armádu, aby jí přiměl přijmouti poručnictví cizincovo.

*) „Le commandement dans les coalitions“, přednáška konaná v Paříži r. 1923 ve Společnosti pro přednášky, generálem Debeneyem, bývalým ředitelem Vysoké válečné školy; nyní jest náčelníkem hl. št. francouzské armády.

Ani jedna z těchto podmínek se nesplnila. František Josef ode dne vyhlášení války až do dne své smrti zachovával v záležitostech politických i vojenských majestátní a jakoby úmyslnou rezervu.“^{*)}

To nikterak neznámá, že by byl býval František Josef, jak se za to mělo a jak se říkalo, slaboduchý a neduživý stařec, jehož inteligence a vůle, oslabené již rodinnými nehodami, by se byly úplně zlomily tíží a odpovědností za události.

Císař si však přes svůj vysoký věk zachoval úplně jasnou mysl. Až do své smrti dával se stále dokonale informovat o politických a vojenských událostech, a posuzoval je dokonale správně a se zdravým rozumem.

„Hlavní příčinou jeho zdržlivosti byl nedostatek důvěry v dobrý výsledek války. Jeho velká zkušenost a jeho přirozené škarohlidství zbavovaly ho téměř naděje.

Kromě toho František Josef neměl rád Prusy a nevážil si valně jejich panovníka. Sadová nebyla pro něho jen zármutkem vlasteneckým. V hloubi duše nepřestal nikdy považovati tuto porážku za osobní urážku a čas též nezmírnil její hořkost.

Císař, pokořený roku 1866, pohlížel na pruské Německo jako pán hroutičích se hradu pohlíží na nový zámek svého správce, nečestně se obohativšího.

Vilém II. byl mu osobně nesmírně antipatický.“^{**)}

Vilém II., pyšný, panovačný, nadutý, přesvědčený, že je vyvo-lencem Prozřetelnosti, aby pracoval pro štěstí svých poddaných a svých spojenců, vážil si pramálo státu, jehož vnějšek, byť byl sebe lesklejší, měl štěrbiny a hluboké trhliny, které bývají předzvěstí zhroucení budovy.

Vilém, ač na oko měl k císaři Františku Josefovi ohledy povinné úctyhodnému a nešťastnému starci, vladaři rozsáhlého císařství, představiteli nejstarší panující rodiny evropské, přece se zajisté snažil dívat se naň jako se lenní pán dívá na vasala. Lenní pán rozhoduje, nežádaje nikoho o radu a nejsa nikomu odpověden. Oznamí, co uzná za dobré ze svých záměrů, vyslovuje ne-li rozkazy, tedy alespoň přání, která zastupují rozkazy.

Tak se nám jeví povahy obou císařů. Nemohly se shodnouti. Vskutku, oba císařové se viděli za války jen jednou. Zdá se, že nepocítili žádného přání smluviti svou činnost, vyměnití své názory a uvéstí v soulad svá úsilí ve všeobecném vedení války a při vedení vojenských operací.

Spojenecká smlouva mezi Německem a Rakousko-Uherskem byla ovšem doplněna úmluvami vojenskými. Tyto úmluvy přesně sjednané ve chvíli, kdy annexe Bosny a Hercegoviny Rakouskem vzbudila po prvé nebezpečí války, zavdaly podnět k vyjednávání mezi rakouským hlavním štábem a hlavním štábem německým o vypracování společného operačního plánu, aniž, jak praví gen. von Kuhl,^{***)} „tyto dva štáby mohly dojíti trvalé a jasné dohody, tohoto jména opravdu hodné, kdyby byla bývala zkoumána odborně vojensky“. A dodává: „Jest jisto, že by jednotné velení bylo mělo ohromný význam pro koncepci operačního plánu a pro jeho provádění oběma mocnostmi. O vrchním velení se neuvažovalo, a lze s určitostí míti za to, že by před válkou toto velení nebylo mohlo býti zajištěno“.

Ve svých pamětech vyslovuje Ludendorff též stesk: „Bylo chyba, že jsme za svých válečných příprav nesmluvili operační plán spo-

*) Kapitán de Gaulle: „L'envers d'un décor“, Revue militaire générale française z 15. listopadu 1923.

**) Kapitán de Gaulle, tamtéž.

***) Jednotné velení ústředních mocností, od gen. von Kuhl; viz „Foreign affairs“ ze dne 15. září 1923.

lečný pro Německo a Rakousko. Hlavní štáb německý se bál, že by ve Vídni nebylo zachováno tajemství.^{*)}

Tato příkrá Ludendorffova kritika jeho předchůdce a jeho spojenců je gen. Debeneyovi^{*)} podnětem k těmto úvahám:

„Je vskutku pravděpodobné, že generál von Moltke, osobnost bezbarvá, byl neschopen, aby předem vyřídil otázku tak ožehavou; zdá se však neméně pravděpodobno, že augurové hlavního štábu nepokládali za nezbytné dosíci nějakého řešení. V podstatě najdeme vždy znovu smýšlení pruského hlavního štábu: ve spojeneckých je hierarchie, v níž nejvýše stojí Prusko; Prusko neoznamuje svých operačních plánů a vyhrazuje si právo nahlížeti do plánů svých spojenců. Roku 1914 doufal hlavní štáb v úspěch svého operačního plánu, jehož cílem bylo, nejprve učiniti neškodnou Francii a převést potom hlavní síly vojsk proti Rusku. Za tohoto předpokladu jest jisté, že by ve chvíli, kdy by se byly začínaly rozhodné operace proti Rusům, vítězný německý hlavní štáb, stojící v čele četných a svými úspěchy nadšených armád, byl měl prestiž, který by mu byl vynutil na jeho spojencích chování méně závislé.“

Ať je tomu tak či onak, když v červenci 1914 poznal, že válka se Srbskem, o které již bylo rozhodnuto, způsobí zápletku s Ruskem a Francií, chtěl náčelník gen. štábu rak-uherského alespoň vědět, co by bylo záhodno společně dělati na začátku operací na východní frontě. Von Moltke, který měl stále na mysli porazit nejprve Francii, tvářil se, jako by nevěřil ve vážné a přímé nebezpečí se strany Ruska. Conrad byl si tím jist mnohem méně. Naléhal na Moltka, aby mu řekl, kdy by mohl na východě doufati v účast značnějších německých sil, a dostal odpověď: „K 39. nebo 40. dni mobilisačního.“

„Bylo však smluveno, že každý zajistí obranu svého území, a že se využije náskoku, jež, jak spojenci mysleli, budou mít oproti ruskému soustředění, aby byl zarovnan klín, tvořený Polskem mezi východním Pruskem a Haličí. Byla smluvna soustředěná ofenziva armády německé z východního Pruska a levého křídla armád rakousko-uherských. Nebylo však rozhodnuto o datu, o jednotném velení, které by bylo mělo řídit tyto souhlasné operace, nebylo ani zmínky.“^{**)}

Za těchto podmínek bylo zahájeno v srpnu 1914 nepřátelství na obou frontách.

V této době jsou obě hlavní velitelství úplně nezávislá a také odloučená:

Hlavní stan německý je v Lucemburku a brzy se přemístí do Charleville.

Hlavní stan rakouský v Novém Sandci.

Oba náčelníci generálního štábu, generál Moltke a gen. Conrad Hötendorff, kteří skutečně také velí, první armádám německým, druhý rakouským, považují se za naprosto rovnocenné.

Oznamují si své záměry a úmysly buď písemně, nebo pomocí styčných důstojníků, nebo spíše vojenských přidělců, kteří se pohybují mezi oběma hlavními stany, nebo tam dokonce prodlévají.

Rakušané, když byli nejprve svým levým křídlem postoupili až k Lublín, musili, jak je známo, jsouce tištěni Rusy, v Haliči ustoupiti, opustiti tuto zemi a mohli své armády, morálně i materiálně těžce zkoušené, jen s velkou námahou zachytiti na Dunajci a v Karpatách.

Porážka Rakušanů byla velice nelibě přijata v hlavním stanu německém: „Rakušané nás nechali na holičkách,“ psal Tirpitz z Lucemburka.

Tito odpověděli, davše na srozuměnou, že jejich neúspěchy, valnou měrou zaviněné opožděnou a nedostatečnou součinností německých armád, byly právě tak čestné jako porážka, kterou německé armády utrpěly na březích Marny.

^{*)} Gen. Debeney: přednáška shora uvedená.

^{**)} Kapitan de Gaulle v článku shora uvedeném.

„Tyto neúspěchy,“ praví generál Kuhl,*) „způsobily ovzduší špatné nálady mezi oběma hlavními stany; toto ovzduší se později stalo velkou překážkou pro vývoj vrchního velení“.

Mezitím 14. září nahradil Moltka Falkenhayn jako náčelník hlavního štábu německé armády.

Falkenhayn, kterému se zejména vytýkalo, že se k tomu úřadu dostal politikou, jsa Bethman-Holwegem podporován v přízni císařově, cítil ihned, že je o něm různý názor v německém hlavním stanu.

Pevně rozhodnut, že se nedá odstrčití žádnou osobností, nevyjímaje ani Hindenburga a Ludendorffa, které vynesly do popředí právě jejich velké úspěchy na frontě ruské, byl ještě méně nakloněn tomu, aby podřídil své osobní názory názorům svého spolupracovníka z hlavního stanu rakousko-uherského. Rozhodnut především pokusiti se znovu o rozhodnutí na západní frontě, kde si Moltke právě vyhrabal hrob, nedbá proseb Conrada, který naléhá, aby německé posily přispěchaly na pomoc vojskům rakouským, kterým byla svěřena obrana Slezska, ohroženého ruským postupem.

Poněvadž by ztráta této země byla bývala hroznou ranou pro obě císařství, rozhodl se Falkenhayn přece utvořiti německou armádu, jejíž velení po četných vytáčkách bylo svěřeno Hindenburgovi, kterému pomáhal Ludendorff jako náčelník štábu.

Ozdravení situace na východní frontě koncem září 1914 záviselo tedy na dohodě mezi Hindenburgem, Ludendorffem a Conradem. Tato dohoda byla nastíněna v hlavním stanu rakouském, v Novém Sandci nebyla však uskutečněna.

Hindenburg a Conrad opustili své operace protiofensivní, aniž se vzájemně upozornili. Jejich operace, zahájené bez společného plánu, bez jednotného řízení, úsilím postupným, jen tak tak že se neskončily špatně.

Po několika počátečních úspěších, po kterých následovaly neúspěchy, byli Němci a Rakušané koncem října opět na linii, ze které vytrhli v polovině září, „obviňující se vzájemně z neobratnosti a špatných úmyslů“.

Avšak Hindenburg, Ludendorff a Conrad byli příliš dobří vojáci, než aby nepochopili příčinu svých neúspěchů. „Byli oba dva“) dosti charakterní, aby uznali své chyby. A proto vypracovali po dohodě plán nové ofensivy společné.“ Tato ofensiva je známa jménem „lodžský manévr“. Provedli ji, poskytující si vzájemně pomoci.

Ačkoli tato ofensiva nepřinesla výsledků, jaké Ludendorff očekával, přece zarazila ruský postup v Polsku a zachránila Slezsko.

Na jaře r. 1915 stává se situace armád mocnářství rakousko-uherského co nejkritičtější.

Conrad, krutě tísněný v Karpatech ruskými vojsky velkoknížete Nikolaje Nikolajeviče, viděl, že odolnost jeho vojsk může se rázem zhroutiti.

Uherské roviny se otvíraly před ruským jezdeckým a předvojem ruských vojsk.

Conrad měl proto tehdy v březnu 1915 v Berlíně rozmluvu s Falkenhaynem, kterému vyložil situaci.

Jako odpomoc navrhoval mu provéstí ofensivu na výběžek u Gorlice, o němž se vědělo, že je slabinou ruské fronty; tam bylo lze doufati, že se s pomocí čerstvých vojsk zdaří průlom.

*) V. Kuhl v uvedeném spise.

**) Kpt. de Gaulle: L'envers d'un décor.

Avšak tato čerstvá vojska mohla dodati jen německá armáda. Aby je dostal, byl Conrad, který vymyslel tento plán, přinucen přenechat, jak uvidíme, jeho provedení německému generálovi.

„Gorlice,“ praví generál Cramon,^{*)} „byla první velká společná operace ústředních mocností v plném slova smyslu.“

Útočná fronta byla umístěna v pásnu hlavního stanu rakousko-uherského a na území dunajského mocnářství; myšlenka operace byla vsugerována Těšínem: prvním cílem útoku bylo zachrániti Uhry, avšak k provedení operace bylo potřeba německých vojsk. Organizace velení, sjednaná společnou dohodou obou hlavních štábů, přihlížela k těmto okolnostem: fronta útoku samého byla podřízena německému generálovi — generálovi Mackensenovi — který sám byl podřízen hlavnímu stanu v Těšíně.“

Jinými slovy bylo pro operaci samu zřízeno jednotné velení. Bude-li však tato operace mít strategické důsledky, které by vyžadovaly nových pokynů, budou dány generálovi Mackensenovi jen hlavním stanem rakousko-uherským. To znamená, že Mackensen závisel na dvou autoritách najednou: na hlavním stanu německém a hlavním stanu rakousko-uherském. Je zbytečné podotýkati, že Mackensenova, čistě teoretická podřízenost hlavnímu stanu rakousko-uherskému, měla býti jen zdánlivá, aby neranila Conradovu citlivost.

„Dosáhne-li ofensiva u Gorlice,“ dodává generál Cramon, „žadaneho výsledku, bude tento výsledek patrný na veškeré ruské frontě jižně od Visly, a pohlížeme-li ještě dále, na veškeré nepřátelské frontě severně od této řeky. Ofensiva u Gorlice mohla tedy jednoho dne značně vybočiti z rámce, který jí byl určen na počátku a který se omezoval na velitelské pásmo hlavního stanu v Těšíně, aby se stala operací, podléhající vrchnímu vedení války.“

Nebyla jen východní fronta, byla také fronta západní. Kolísání na jedné frontě pociťovalo se nezbytně na frontě druhé, a jestliže ofensiva u Gorlice přesahovala svůj počáteční rámec, mohla býti vedena již autoritou, přihlízející k povšechné situaci, t. j. autoritou, stojící nad oběma hlavními stany a schopnou zladiti různá stanoviska bez debaty a bez ztráty času.

Doufalo se ovšem v „harmonickou součinnost“ různých velitelských orgánů. „Tato součinnost však,“ praví Cramon, „nebyla ani zhruba harmonická, a pozdější události ukázaly až příliš zjevně, že organizace velení, tak jak byla uskutečněna pro ofensivu u Gorlice, byla notoricky nedostatečná pro vedení války tak obrovské, jakou byla válka světová.“

Nicméně neočekávaný úspěch ofensivy u Gorlice dal tušiti, že řešení otázky vrchního velení, přijatého za této příležitosti, nebylo tak špatné, jak se myslelo. Sáhlo se k němu později znovu, jak uvidíme dále.

V květnu 1915 zakročila Itálie ve prospěch Dohody a vypověděla válku dunajské monarchii.

Okamžitě vznikly mezi Falkenhaynem a Conradem zásadní rozpory o podmínky zápasu, když se objevil na kolbišti nový protivník.

Conrad chce býti s Itálií hned hotov, neboť Ital jest Rakušanovi nejen odvěký nepřítel, ale i nepřítel, o kterém se tu chvilí domnívá, že jej lze pro tu chvíli nejsnadněji poraziti.

Falkenhayn jest jiného názoru. Chtěl by nejprve zdeptati Srbsko, aby dostal na svou stranu Bulharsko ještě váhající a udržel aspoň Rumunsko v neutralitě.

Uklidněn nepatrnou činností italské armády, přichází Falkenhayn s třetím řešením a řešení to musí Conrad přijmouti. Západní fronta bude v klidu, a veškeré úsilí obou velkých ústředních mocností

^{*)} Cramon: Unser österreichisch-ungarische Bundesgenosse im Weltkriege.

se přenese proti Rusku. Zkrátka, akce gorlická bude obnovena, avšak ve větším slohu.

Pomýšlí se zatáhnouti střed ruských armád do sítě mezi dva sbíhavé útoky. Jeden vyjde z krajiny u Lvova směrem severním, a podniknou jej vojska německá a rakouská, druhý vyrazí od řeky Nareva směrem jihozápadním a podniknou jej jen vojska německá.

Známe výsledky této ohromné ofensivy, která vypudila Rusy z Polska a připravila je o část Haliče, zkrátka rozvrátila všecku jejich frontu, posunuvši ji na čáru jdoucí směrem od severu k jihu, přibližně od Rigy k Černovicům.

Tehdy se ocitla ruská armáda ve velmi vážné krizi, všechna její organizace byla otřesena, nebyla však zničena.

To znamená, bylo-li záměru správně dosaženo společnou dohodou obou hlavních stanů, že provedení opět chybělo jednotné velení. Manévr byl proveden v podobě kleští, ale jak praví Cramon:

Bylo třeba, aby s kleštěmi, jejichž ramena měla sevřít ruský střed, zacházela jediná ruka; jen jediný velitelský orgán mohl určit, které rameno těchto kleští stiskne silněji či slaběji, aby operace byla korunována úplným úspěchem. A protože tohoto jediného orgánu nebylo, a byl nahrazen několika, kleště nakonec nedosáhly svého dila zkázy.

Bylo chyba a mělo vážné důsledky, že ve chvíli, kdy bylo rozhodnuto pokračovati v ofensivě na východní frontě, nebylo zároveň zřízeno „vrchní vedení války“. Setrvalo se v zásadě „dohodovati se“ a vzájemně se uklidňovati ujišťováním, že budou všichni jako věrní spojenci pracovati k témuž cíli.

Tuto shodu bylo ostatně tím nesnadněji uskutečniti, poněvadž Falkenhayn a Conrad byly dvě povahy proti sobě příkře stojící, dvě osobnosti málo svolné k vzájemné dohodě a nedostávalo se jim sympatií, které by urovnávaly nesnáze.

Za ofensivy proti Srbsku bylo opět viděti, jak se vynořují znovu se vši příkrostí rozpory v názorech obou náčelníků štábů.

Falkenhayn byl podněcovatelem této ofensivy, jejímž účelem bylo obnoviti spojení ústředních mocností s Cařihradem. Čekalo se jen na vstup Bulharska do války, aby byla ofensiva zahájena.

Bylo sjednáno, že pro tuto ofensivu dodají Německo a Rakousko po 6 divisích a Bulharsko aspoň čtyři.

Falkenhaynovi dalo již velkou námahu, než dosáhl od Conrada, aby byly tyto tři armády podřízeny jednotnému velení německého generála maršálka Mackensena, jak se stalo pro ofensivu u Gorlice. Když však plukovník Gočev, který měl jménem krále Ferdinanda bulharského sjednati vojenskou úmluvu mezi 3 ústředními mocnostmi, vyslovil přání, aby vrchní velení nad operacemi proti Srbsku bylo zajištěno výlučně hlavním stanem německým, narazil na velmi jasné veto Conradovo.

Ježto však bylo dohody nezbytně třeba, svolil Falkenhayn nakonec, nebo alespoň dělal, jako by byl svolil k zásadě, aby rakouský hlavní stan měl „representativní řízení navrhované operace.“

Aby však nevznikly nové potíže s Bulhary, byl jim předložen text vojenské konvence, stanovící jen, aby přímým velitelem tří armád, dirigovaných proti Srbsku, byl německý generál, aniž bylo uvedeno, která vyšší autorita mu bude dávat rozkazy.

Když se měly provést operace, chtěl Conrad logicky vydati Mackensenovi počáteční operační rozkazy. „Falkenhayn však,“ píše Cramon, „odpověděl, že Mackensen obdrží první direktivy od hlavního stavu německého, protože je německým důstojníkem... kdyby byl rakouským důstojníkem, pak by jedině rakouský hlavní stan měl právo dáti mu tento rozkaz.“

Conrad, byv takto podveden, musil se podrobiti.

Kdo by v tomto chování ještě nepoznal úskočnou diplomacii Němců, jejich nedostatek důvěry, zapomenutí na učiněné sliby, nebo na uzavřené smlouvy a rovněž na jejich panovačnost?

Rakouský hlavní stan podniká vše, co může, aby unikl tomuto poručnictví hlavního stanu německého, ale poněvadž nemůže ničeho podniknouti svými vlastními silami, musí se konec konců podrobiti požadavkům německým, když mohl dosíci alespoň toho, aby byl zachráněn vnější dojem, t. j. když se domníval, že zachoval prestiž mocnářství.

Když bylo nešťastné Srbsko rozdrceno, Conrad, který zajisté měl v té době rozhled po povšechném vedení války přesnějši než Falkenhayn, byl toho názoru, že by ústřední mocnosti měly skoncovati balkánskou otázku. Podle něho bylo třeba vytlačiti spojení ze soluňské základny, kde se právě usadili a zjednati jasno v chování Rumunska.

Falkenhayn, jak se zdálo, s počátku souhlasil s Conradem. Dal dokonce Mackensenovi potřebné rozkazy. Nakonec však si to pomyslí a před příchodem zimy, pro obtíže se zásobováním vojska a pro politickou situaci mezi Bulhary a Řeky, zřekl se ofensivy proti Solunu.

Již delší dobu byl pevně rozhodnut pro jiný cíl, o kterém však, rozumí se samo sebou, ještě nemluvil s Conradem. Conrad vracel se zase stále k svému záměru všeobecné ofensivy proti Itálii, neboť by byla tato ofensiva, podle jeho mínění, zdeptala tuto mocnost, Německo by se bylo pak mohlo společně s Rakouskem obrátiti proti Francii.

Falkenhayn nechtěl naprosto nic slyšet o této kombinaci. Měl za to, že volné síly ústředních mocností nepostačí zdolati Itálii úplnou porážkou, a kromě toho se již dávno byl rozhodl pro svůj útok na Verdun; avšak setrívá v své podezřavosti, neuznal za vhodné, oznámiti to Conradovi. Tyto různé názory a toto podezírání dospělo v určitém daném okamžiku dokonce i k rozbroji mezi oběma náčelníky hlavního štábu.

Falkenhayn byl rozhořčen, že Conrad disponoval, bez svolení hlavního stanu německého, armádou *Kövessovo*, kterou odňal Mackensenovi pro svou ofensivu proti Černé Hoře, a prohlásil určité sofijskému kabinetu, že to považuje za porušení spojenecké smlouvy Conradem.

Oba náčelníci hlavního štábu přestali si dopisovati a začali se stýkati až po jakémisi omluvném dopise, který se Conrad rozhodl napsati Falkenhaynovi po zdařeném podniku proti Černé Hoře.

V podstatě byl Conrad více než spokojen volností jednání, která mu byla na chvíli povolena jeho panovačným spolupracovníkem. Využil doby, kdy Falkenhayn prováděl svou ofensivu proti Verdunu, aby vykonal poslední přípravy k záměru, který měl tolik na srdci, k útoku na Italy, a začal jej 15. května svými vlastními silami (s rakouskými armádami).

Útok, zahájený 15. května 1916, měl s počátku nesporný úspěch: Rakušané zajali 30.000 mužů a 300 děl.

Avšak útok, jako každá operace v opevněném pásmu — zde komplikovaná ještě hornatou krajinou — brzy dosáhl svého vrcholného bodu a konečně se zastavil.

Oba dva neúspěchy, u Verdunu a u Asiaga, byly zaviněny třístěním úsilí.

Cramon čerpá mravní naučení z událostí, když pravi: „Ústřední mocnosti neměly se dáti svěsti k zahájení ofensivy na dvou místech zároveň; tato chyba proti posvátným zásadám vedení války zavinila u nich krizi, pro kterou by byly prohrály válku.“

Tuto krizi způsobila Brusilovova ofensiva, kterou se všechna východní fronta rakousko-německá octla v situaci velmi nebezpečné.

Jednotné operace ústředních mocností nejen nebyly uskutečněny, nýbrž rakouský hlavní stan již ani neoznamoval německému hlavnímu stanu přesuny svých vojsk s ruské fronty na italskou a opačně. Proto se hlavní stan německý teprve opožděně dověděl, že situace před Brusilovem je velmi vážná, a že je nutno přispěchatí Rakousko-Uhersku velmi rychle na pomoc.

Mezi 8. červnem a koncem července 1916 musilo osm německých divisí býti posláno postupně se západní fronty na východní, aby obnovily situaci. Je pochopitelné, že po tomto nepříjemném překvapení německý hlavní stan zanevřel na hlavní stan rakouský.

Shrneme-li výsledky operací ústředních mocností za rok 1916, poznáme, že situace nebyla výtečná: neúspěch u Verdunu, neúspěch na Asiagu, neúspěch na ruské frontě. Hlavní příčina těchto porážek vězí zřejmě v tom, že nebylo jednotného velení; vše bylo ještě komplikováno neshodou obou náčelníků štábu, německého a rakouského. Opět z toho vyplývá rozptýlení úsilí, které může zploditi jen neúspěch.

Neúspěchy dojaly Berlín i Vídeň, a ministerská rada v tomto hlavním městě po prvé oficiálně požádala o zřízení jednotného velitelství na východní frontě.

Toho názoru byly i Berlín a německý hlavní stan, ale tam měli již svoji velmi ustálenou myšlenku a velmi jasné mínění o této otázce.

Chtěli, aby se na této frontě, společné vojskům německým a rakousko-uherským, vojska obou států prostupovala, aby byla sdružena ve vyšší jednotky pod velením německých generálů, a celek aby byl podřízen vrchnímu velení německého hlavního stanu.

Bylo však třeba překonati ještě nové nesnáze, než bylo možno dospěti k tomuto řešení.

(Budoucně dále.)